

7. fejezet. Az egyházi rend szentsége.

Az egyházi rend újszövetségi szentség, mely az Egyházban lelki hatalmat és e hatalom gyakorlására megfelelő kegyelmet ad. *Elnevezései*; rend, ordo, τάξις; kézföltevés, χειροθεσία, melyet a keresztyén nyelvhasználat elég hamar a bérmálás számára tart fenn,¹ míg az egyházi rend számára a χειροτονία, kéz-kiterjesztés válik műkifejezéssé.²

Az egyházi rendet lehet tekinteni *mint állapotot* (ordo in esse), és *mint cselekményt* (ordo in fieri, ordinatio). Ez az utóbbi a szentség, az előbbi a szentség hatása. Továbbá lehet szemügyre venni a lelki hatalmat magában, mely nem okvetlenül szentségi úton jön létre, és a szentségi jegyet, melyet a papszentelés, tehát a szentség ad meg. Az Egyházban Krisztus rendelte lényeges különbség van papság és hívők között (267. lap). A papság, klérus ismét fokozatokat alkot, melyek a latin Egyházban a rangsorban fölülről lefelé: a püspök, áldozópap, diákonus, szubdiákonus, akolitus, lektor, exorcista, osztiárius (ajtónálló). A püspök, áldozópap és diákonus alkotják a szentrendeket, a hierarchiai fokozatokat, a szubdiákonussal együtt a nagyobb rendeket; a többi négy a kisebb rendeket. A püspökség elhagyásával (okát lásd 598. lap) a latin Egyházban hét rendről szokás beszélni. A görög egyházban rendesen kevesebb szerepel; ott az alsóbb rendek ezek: a szubdiákonus, lektor (olykor a zsoltáros, énekes). Hittétel, hogy az Egyházban megvan az egyházi rend szentsége, de nem hittétel, hogy a felsorolt fokozatok mind szentség jellegűek. Az egyházi rend a Krisztus titokzatos testének építő szerve.

Irodalom. *Thom.* Suppl. 34–40; *Bellarminus* De sacramento ordinis (De controversiis); *J. Morinus* Commentarius historicus et dogmaticus de sacris ecclesiae ordinationibus 1655; *Marchini* De sacramento ordinis et de sacrificio missae 1638; *P. Gasparri* Tractatus canonicus de sacra ordinatione 1893; *J. Tixeront* L'ordre et les ordinations 1925; *L. Ronzič* Les saintes Ordres; doctrine et action 1926; *P. Pourrat* Le sacerdoce. Doctrine de l'Ecole française 1931.

113. §. Az egyházi rend szentségi valósága.

Diekamp III § 60–64; *Bartmann* II § 202–203; *Pesch* VII prop. 42–8; *Billot* th. 28 31 32; *Schanz* § 50 51. – *Thom* Suppl. 34 37 40, 4–6; *Billuart* Ordo 1 2 4; *Berti* XXXVI 1; *Frasen* Sac. tr. 3 1, 1–20. – *E. Furtner* Das Verhältnis der Bischofsweihe zu dem h. Sakrament des Ordo 1861; *A. Kurz* Das Episkopat, der höchste vom Presbyterate verschiedene Ordo 1877; *J. Schulte-Plazmann* Der Episkopat ein vom Presbyterate verschiedener, selbständiger und sakramentaler Ordo, oder die Bischofsweihe ein Sakrament 1883; *J. N. Seidl* Der Diakonat in der katholischen Kirche, dessen hierarchische Würde und geschichtliche Entwicklung 1884; *A. König* Der katholische Priester vor 1500 Jahren: Priester und Priestertum nach Hieronymus 1890; *Fr. Wieland* Die genetische Entwicklung der sogenannten ordines minores in den drei ersten Jahrhunderten 1897; *L. Gobet* L'origine divine de l'épiscopat 1898; *St. V. Dunin-Borkovski* Die neueren Forschungen über die Anfänge des Episkopats 1900; *Ermoni* Les origines de l'épiscopat 1903; *H. Bruders* Die Verfassung der Kirche bis 175. 1904; *E. Ruffini* La Gerarchia della Chiesa negli Atti degli Apostoli e nelle lettere di S. Paolo 1921; *F. Gillmann* Spender u. äusseres Zeichen der Bischofsweihe nach Huguccio 1922; *J. Coppers* L'imposition des mains 1925; *G. Ellard* Ordination Anointings in the Western Church before 1000 1933; *D. Zähringer* Das kirchliche Priestertum nach dem h. Augustinus 1931; *G. M. van Rossum* De essentia sacramenti ordinis disquisitio historico-theologica² 1931; *Schütz* A. A diakonátus dogmatikai eszméje (Eszmék és eszmények 16. szám) 1933.

1. Az egyházi rend szentségi jellege általában.

Tétel. Az egyházi rend Krisztus rendelte valóságos újszövetségi szentség. Hittétel. Az egyházi rend szentségi jellegét Luther tagadta; Melanchthon tétovázott; Kálvin Krisztus-

¹ Act 8,17.19 19,6.

² 1 Tim 5,22 2 Tim 1,6 Act 13,3.

sértésnek minősítette, ha valaki rajta kívül más papról is beszél.¹ A *trentói* zsinat szerint² «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy az egyházirend, vagyis ordináció nem igazán és tulajdonképpen az Úr Krisztustól rendelt szentség, hanem emberi tákolmány, melyet az egyházi dolgokban járatlan emberek gondoltak ki; vagy csak merő szertartás az isteni ige és a szentségek szolgálainak kiválasztása végett.»

Bizonyítás. Az *ószövetségben* az Úr kiválasztotta Lévi törzsét, hogy helyettesítse Izraelt, amely mint választott nép egyetemesen kötelezve volt a liturgikus istenszolgálatra. Ebből a törzsből egy nemzetséget (Aron nemzetségét) rendelt a közvetlen papi szolgálatra, és egy családot a teljes hatalmú főpapi szolgálatra. Az *újszövetségben* ennek az intézménynek megfelelő új formában, tökéletesebb kiadásban kellett folytatódni. Az Üdvözítő ugyanis nem jött föl bontani a törvényt, hanem teljesíteni.³ S csakugyan *a)* az Üdvözítő kiválasztotta az *apostolokat*⁴; *b)* hatalmat adott nekik oldani és kötni, Eucharisziát ünnepelni, kereszteni, bűnöket bocsátani; *c)* Pünkösöd napján rájuk adta a Szentlélek teljességét (a görög papszentelő szertartások szerint ez volt az apostolok fölszentelése). Az apostolok, kiket Krisztus a maga teljes hatalmával küldött, szertartással közvetítették a lelki hatalmat és küldést, mikor kiválasztották a hét diákonust⁵; Pál és Barnabás is így kapták megbízásukat,⁶ és ők maguk is éltek ezzel a hatalommal, mikor «egyházanként prezbitereket (πρεσβυτέρους) rendeltek, böjtölések közt imádkozván.»⁷ Hogy ennek az avatásnak mi volt a tartalma és jelentősége, nyilván tanítja *Szent Pál*⁸; «Intelek, gerjeszd föl magadban az Isten kegyelmét (ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ), mely kezem rádtétele által benned vagyon». A χάρισμα itt nem ingyenkegyelem, karizma a szó közönséges értelmében ([98. lap](#)), hanem mint sokszor Szent Pálnál⁹ χάρις, kegyelem, amint kitűnik a folytatásból: «Hiszen nem a féltékenység lelkét adta nekünk Isten, hanem az erőnek és szeretetnek és józanságnak lelkét». Azt is mondja¹⁰: «Ne hanyagold el a kegyelmet, mely benned vagyon, mely a prófétálás által a prezbiterium kézföltételével adatott neked». És inti Timóteust¹¹: «Kezedet elhamarkodva föl ne tedd senkire!» Mindebből látni való, hogy az apostolok gyakoroltak egy szertartást, melyet kézkiterjesztésnek, kézföltetésnek mondtak, mely kegyelmet és lelki hatalmat adott az Egyházban. Már ebből is azt kell következtetni, hogy ez a szertartás krisztusi rendelkezésre volt gyakorlatban; hisz az apostolok nem tudtak és nem akartak kegyelmet a maguk kénye szerint osztani. A *krisztusi rendelés* azonban abból a tényből is következik, hogy az Üdvözítő az apostolokat maga választotta, hatalmakkal látta el, kegyelemmel szerelte föl és teljes fölhatalmazásával küldte őket az Isten országának valószínűsítésére.

A *szentatyák* nagyra tartják az egyetemes papságot¹²; de ettől élesen megkülönböztetnek egy más papságot¹³; és a 3. századtól kezdve részletesebben is beszámolnak arról, mikép

¹ Calvin. Inst. IV 19, 28.

² Trid. 23 c. 3 Denz 693.

³ Mt 5,17.

⁴ Lc 6,12.. Mt 10,1–4 Mc 3,13–19.

⁵ Act 6,6; cf. 10,41.

⁶ Act 13,3.

⁷ Act 14,22.

⁸ 2 Tim 1,6.

⁹ Rom 5,16 6,23 1 Cor 12,31.

¹⁰ 1 Tim 4,14.

¹¹ 1 Tim 5,22.

¹² Hivatkozással 1 Pet 2,5-re; így különösen *Iustin*. Dial. 116; *Iren*. IV 8, 3; *Tertul*. Exhort. cast. 7; Bapt. 17; Monog. 7; *August*. Civ. Dei XX 10 25–6.

¹³ Így már *Didache* 15, 1; *Clemens Rom*. 40, 5; 42, 4; 44, 1; *Ignat*. Magn 6; Tral 3; Phil 4; Smyrn 8; Polycarp 5, 3; *Herm*. Sim. II 4, 2 3; III 5, 1; *Clemens Al*. Strom. VI 13, 106; Cornel. ap. *Euseb*. H. E. VI 43, 9; *Cypr*. Epist. 57, 5; 68; Concil. Ancyr. c. 10; Nicaen. c. 9; *Const. Apost*. VI 17; VIII 17, 2; 27; 28, 2; 46, 9.

történik ennek a papságnak átadása: a tartomány püspökei vizsgálatot tartanak, és aztán a nép hozzájárulásával választanak alkalmas embereket, akikre ráteszik kezüket.¹ A 4. századiak tanúsítják, hogy ez az avató szertartás szentség jellegű: «Ugyancsak a szónak ereje a papot is fölséggé és tiszteletreméltóvá avatja. Szemre az marad aki volt; de láthatatlan erővel és kegyelemmel különbbé formált láthatatlan lelket hord keblében».² «Mindkettő szentség, és mindkettő valamilyen konszekráció útján közlődik; az egyik, mikor valaki megkeresztelkedik, a másik, mikor pappá szentelődik; ezért az Egyházban egyiket sem szabad megismételni».³ A hagyomány bizonyosságát megerősíti az a tény, hogy az egyházi egységtől jókor elszakadt keleti felekezetek is vallják és gyakorolják a papszentelést.

A *teológiai megfontolás* utal arra, hogy a) ha az Egyházban vannak szentségek, akkor úgy van rendjén, hogy azok kezelői is a szentségi rendben legyenek; illő, hogy szentségi legyen az a forrás is, ahonnan a természetfölötti élet vizei, a szentségek fakadnak. Különböző nagy aránytalanság tátongana a hivatali teljesítmény és a hivatali fölkészültség között, ami ellentétben van az örök Bölcseséggel. b) Jézus Krisztus az ő Egyházának szervezetet adott, melynek értelmében némely tagjai lelki hatalom és felelősség tekintetében mások fölött állnak. Minthogy ezek a meghatalmazások természetfölötti célt szolgálnak, és ép ezért természetfölötti hódolatot és bizalmat is követelnek, illő, hogy hordozóik ne merőben emberi kiválóság, hanem isteni avatottság tekintélyével álljanak a hívők előtt. Ha az Üdvözítő óvta tanítványait a főnnhéjazástól és osztálygőtől,⁴ nem szervezetlenséget és terméketlen egyformaságot akart meghonosítani, hanem csak az Isten előtti igazi egyenlőséget akarta biztosítani, mely megfelelő tagoltság nélkül el nem érhető: Az Isten országában a rangkülönbség célja az Isten előtti egyenlőség és testvériség; a természetfölötti fegyelem célja az Isten fiainak szabadsága. c) Jézus Krisztus látható Egyházat alapított; ebben van látható áldozat, tehát látható papságnak is kell lennie. Ám a papi méltóságot senki sem veszi önmagának, hanem csak aki híva van Istentől.⁵ Nem illik, hogy az újszövetségben, a lelkek szövetségében ez a hivatás és fölavatás testi származáshoz legyen kötve, mint volt az ószövetségben⁶; hanem úgy van rendjén, hogy a szabad önelhatározással választott élethivatásnak természetfölötti megszentelése legyen. Ez pedig csak szentségi úton biztosítható.

Ebből látnivaló, hogy van egyházi rend szentsége. A hagyomány és a hivatalos Egyház tanításából az is biztos, hogy az egyházi rend szentségének központi gondolata az áldozópapság⁷; emellett azonban vannak nagyobb és kisebb rendek. De hogy ezek a rendek mind szentség jellegűek, eleve nem nyilvánvaló, tehát ez külön megállapítás tárgya.

2. Az egyes rendek szentségi jellege.

1. **Tétel. A négy kisebb rend és a szubdiakonátus nem szentség jellegűek, hanem csak szentelmények. Szinte biztos.**

Az ellenkező tételt vallották általában a 13. századi skolasztikusok, azon az alapon, hogy hét rend van, melyek azért alkotnak egy szentséget, mert vonatkozásba hozhatók az Oltáriszentség ünneplésével, és kiszolgáltatásuk a megfelelő egyházi szerek átadásával történik. Ugyanezért a püspökség nem szentség jellegű rend. Ennek a nézetnek már akkor

¹ Cypr. Epist. 67, 5; cf. Origen. ap. Euseb. H. E VI 1 VIII 4; Didasc. 4.

² Nazianz. Or. in bapt. Chr. M 46, 582; cf. Chrysost. Sacerd. III 4; hom. resur. mort. 8.

³ August. Ep. Parmen. II 13, 18; cf. Leo M. Epist. 9, 1

⁴ Mt 23.

⁵ Heb 5,4.

⁶ Cf. Heb 7,15.

⁷ Trid. 22 c. 2 Denz 949; cf. 23 c. 2; Thom Suppl. 37, 1

ellene mondott több tartományi zsinat (így a beneventumi 1091-ben),¹ Hugo Victorinus, Lombardus, Durandus, Caietanus; Morinus és XIV. Benedek pápa óta csaknem az összes hittudósok. Valószínűségét még most is fönntartják Gloszner, Sasse, de Augustinis, Egger, Billot, Hugon és néhány más egyoldalúan a spekulatív szinten mozgó mai teologus.

Bizonyítás. a) A döntő bizonyíték az, hogy a kisebb rendek és a szubdiakonátus kimutathatóan *idők folyamán és egyházi rendelkezésre keletkeztek*. A lektorokat Tertullianus említi először²; Ciprián még nem ismeri az ajtónállókat; valamennyi nyugatit felsorolja Cornelius pápa 252-ben Fabianus antiochiai püspökhöz írt levelében.³ A történelem azt is mutatja, hogy némelyik időnkint használatban volt, időnkint szünetelt. A görög egyház egyáltalán csak hármat ismer ezek közül: hypodiaconus, anagnostes (fölvlasó) és psalter (énekes). Nem lehet ezzel szemben azt mondani: az alsóbb rendek burkoltan benne voltak a diakonátusban, és az Egyház idő folytán szükséglet szerint kihüvelyezte őket belőle. Egészen bizonyos ugyanis, hogy az Egyháznak nincs hatalma új szentségi jelet bevezetni. Már pedig az egyházirend szentségének jele a kézföltevés (lásd [600. lap](#)); ez az alsóbb rendek és a szubdiakonátus föladásában egyáltalán nem szerepel. *b)* Az alsóbb rendek tartalmában, rendeltetésben és szertartásban annyira *különböznek a hierarchiaiaktól*, hogy ha ezek is szentség jellegűek volnának, az egyházirend szentségi egységét alig lehetne fönntartani; az Oltáriszentségre való vonatkoztatás ugyanis mesterkéltné, mint alább kitűnik, és sántít. Jellemző az is, hogy az Egyház már rég nem tulajdonít nekik gyakorlati jelentőséget; tevékenységeiket laikusok (sekrestyések, kántorok, ministránsok) végzik; pedig ezeket egyáltalán nem volna nehéz a kisebb rendekre fölszentelni; hisz életmódjukban nem kötné meg őket. És mégsem teszi; nyilván, mert nem tulajdonít nekik külön jelentős tartalmat, hanem az áldozópapság előkészítésére szolgáló fokozatokat lát bennük.

Az ellenkező álláspont bizonyítékai nem nyomósak: a) A *Decretum pro Armentis*⁴ azt mondja: «A hatodik szentség az egyházirend, melynek anyaga az, aminek átadása közli az ordo-t. Így az áldozópapságot adja a kehelynek a borral és a kehelytányérnak a kenyérral való átnyújtása; a diakonátust az evangéliumos könyv átadása; a szubdiakonátust az üres kehelynek és a rajta levő üres tányérnak átadása, és így a többi rendet is a szolgálatukba vágó dolgoknak átutalása». Ámde a hittudósok egyhangú nézete szerint ez a *Decretum* nem pápai székdöntvény, hanem Szent Tamás egy kis munkájának (*De fide articulis et de septem sacramentis*) rövidlete, és nem annyira az egyházi tanítást akarta nyomatékozni, hanem az örmények számára pontosan le akarta írni a szentségek kiszolgáltatásának latin szertartását, hogy majd ahhoz alkalmazkodjanak; dogmatikai tekintélye olyanféle, mint a trentói kátéé.⁵ Hasonlóképp nem lehet következtetni a *Tridentinum*-ból, mely az áldozópapság mellett fölemlített «nagyobb és kisebb rendek» szentségi jellegéről mitsem szól.⁶ Szembetűnő, hogy a zsinat itt gondosan tartózkodott a döntéstől; sőt a mi tételünknek kedvez.⁷ Különben, ha a zsinat csakugyan a régi fölfogásnak kedvezne, egyenest érthetetlen volna, hogyan tudott nem sokkal a zsinat után az ellenkező fölfogás oly hamar szinte általános uralomra jutni a hittudósok közt. *b)* Legalább *a szubdiakonátus* szentség jellegű; hisz *a nagyobb rendek közé tartozik*. De a szubdiakonátus csak kb. 1200 óta van a nagyobb rendek közé sorolva,⁸ mert az egyházi törvények szerint eldönti az életpálya választását, celibátusra és zsolozsmára kötelez.

¹ Cf. *Denz* 386.

² *Tertul.* Praescr. 41.

³ Ap. *Euseb.* H. E. VI 43, 11.

⁴ *Denz* 701.

⁵ *Denz* 701 jegyzet.

⁶ Trid. 23 c. 2 coll. c. c. 6 *Denz* 962 966.

⁷ Trid. 23 c. 4 *Denz* 964.

⁸ Első tanu *Petrus Cantor* De verbo mirifico c. 57 (1197).

Megjegyzés. A tonzúra nem egyházi rend, hanem előkészület a rendekre, és valószínűleg a szerzetesi tonzúrából keletkezett a 4. század vége felé. *A kisebb rendek és a szubdiakonátus tehát szentelmények*, melyek által az Egyház az áldozópapság előkészítésére megteszi mindazt, amit a maga erejéből, a Krisztustól kapott meghatalmazottság alapján megtehet: Isten országának közvetlen szolgálatába állítja a különböztetni és isteni elvek szerint szétválasztani kész elmét (ostiarus), az ördög-győző akaratot (exorcista), a szolgálatkészséget (szubdiákonus és akolitus) és a szent igazság terjesztésére kész buzgóságot (lektor).¹

2. *Tétel. A három hierarchiai rend szentség jellegű.* Részletezzük:

1. Hogy a **diakonátus isteni alapítás, hittétel**; hogy a diakonusszentelés szentség jellegű, biztos; csak kevesen tagadják, főként Durandus és Caietanus.

Bizonyítás. a) A diakonusok a leviták örökébe léptek, akiket Mózes kiválasztott a nép öléből és Jahve sajátjává tett, hogy hivatásszerűen végezzék azt, ami a népnek lett volna kötelessége, amit azonban nem tudott megtenni.² b) Az apostolok a diakonusokat először a szegénygondozásra választották ki,³ de kézföltevéssel avatták, s ezzel természetfölötti adományokat közöltek, ami kitűnik abból is, hogy Szent Pál a diakonusoktól kiváló erényeket követel.⁴ István és Fülöp diakonusok nagy buzgóságot és szentséget tanúsítottak⁵; és a diakonusok nemcsak az asztaloknál szolgáltak, hanem az igehirdetésben, ünnepélyes keresztelésben és általában a szentszolgálatban foglalatoskodtak.⁶ A *hagyomány* a diakonusokat kezdettől fogva együtt említi az áldozópapokkal és püspökökkel, mint hierarchiai fokozat képviselőit; s lelki fölkészültség, avató szertartás és annak hatékonysága tekintetében nem teszi a másik kettő mögé. Már a Didache azt mondja: «Rendeljétek tehát magatoknak püspököket és diakonusokat, kik méltók az Úrhoz!» *Ignác*; «Mindnyájan hasonlóképp tiszteljék a diakonusokat mint a Jézus Krisztust, miként a püspököt is mint az Atya képviselőjét, az áldozópapokat pedig mint Isten szenátusát és az apostolok tanácsát».⁷ A 4. század exegetikai hagyománya Act 6 elején a diakonusszentelést látja⁸; továbbá az összes keleti és régi szertartó emlékek abban a meggyőződésben vannak, hogy a diakonus a kézföltevéssel a Szentlelket kapja.⁹

Teológiai megfontolás: a) Az egyházi rend az Istentől rendelt szent lelki hatalomnak, a hierarchiának szentsége. Ámde a diakonátus kétségtelenül a hierarchiához tartozik; tehát részesül az egyházi rend szentségi jellegében. Ez ellen csak akkor lehetne kifogást emelni, ha a diakonátus megbontaná az egyházi rend szentségi egységét; ez azonban nem történik meg ([599. lap](#)). b) Az Egyház a diakonus szentelésénél is mondja: Vedd a Szentlelket; már pedig hittétel, hogy ezek a szavak a szentelésnél nincsenek hiába mondva, hanem valószínűleg azt, amit mondanak ([602. lap](#)). De ha a diakonusszentelés Szentlelket közöl, akkor szentség is: szertartás, mely kegyelmet ad. c) Hogy miért kell a szent szolgálat hivatottjának szentségi módon fölavattatni erre a szolgálatra, ennek mélyebb oka van. A diakonus a szentelésben nem kap olyan lelki hatalmat, mely túlmegy a hívők általános hatalmain; ő az egyetemes papságnak természetfölöttileg képesített hivatásos gyakorlója. Mint ilyen azonban a hívők népének elsőszülöttje; nem test szerint, hanem szellem és szeretet szerint; odalép Isten elé, és ifjú életét, életpályáját és egyéni erőit elidegeníthetetlenül Isten országának szolgálatába

¹ Cf. Pontificale Romanum p. 1 de ordinibus conferendis.

² Num 8 16 18,28–32 Deut 10,9 18,2 33,8.

³ Act 6,8 8,5.12.

⁴ 1 Tim 3,8.13; cf. Act 6,3.

⁵ Act 4,36 11,19.

⁶ Act 6,8; 8,5 Act 8,12.38 1 Tim 3,8.

⁷ Did. 15, 1; cf. *Clemens Rom.* 42, 1 ss. *Ign.* Tral 3; cf. *Polyc* 5; cf. *Iustin.* Apol. I 65 *Didascal.* II 57; *Tertul.* Bapt. 17; *Fuga* 11; *Monogam.* 11; *Clemens Al.* Strom. VI 13; *Origen.* in Jer hom 11, 3

⁸ Cf. *Chrysost.* in Act hom. 14, 3.

⁹ Cf. Martène De antiquis eccl. ritibus II 35 kk.

állítja; hivatásos küldöttként gondolja az Egyház anyagi érdekeit, előkészít az evangélium befogadására, keresztel; mintegy az Egyház tornácában sürgölődik, és intézi az Egyháznak a világgal érintkező ügyeit. Már most az ideigvaló igényeket természetfölötti szempontok szerint jól kielégíteni, az anyagi ügyeket a szükségleteknek megfelelően és a lelkek természetfölötti érdekeinek sérelme nélkül jól vezetni, a legnehezebb föladatak közé tartozik; nagy bölcseséget, lelki érettséget, szeretetet, türelmet, meg nem fogyatkozó úgyszeretetet és munkakedvet kíván. Ha a diakonus erre a nehéz és exponált helyre van állítva, megfelelő természetfölötti fölkészültséget és támasztékot is kell kapnia; és ez történik a diakonusszentelésben.

2. Az **áldozópapság közlése szentség jellegű**; általa a fölszentelt elsősorban hatalmat kap az újszövetség áldozatának bemutatására és azután arra, hogy szentségi úton közvetítse ennek az áldozatnak gyümölcseit, vagyis kiszolgáltassa mindazokat a szentségeket, melyek a lélek egyéni üdvösségét szolgálják, mindenkifölött a töredelem szentségét. *Hittétel.*

A *trentói* zsinat szerint ugyanis hittétel, hogy az egyházi rend Krisztus alapította szentség; továbbá, hogy az összes alsóbb rendek a diakonátussal bezárólag lépcső az áldozópapsághoz¹; a püspökséget pedig nem mindenki tekinti az áldozópapságtól teljességgel különböző szentség jellegű rendnek. Tehát az egyházi rend szentségének legalább az áldozópapságban kell valósulnia, különben kétségessé válnék a létezése. A *hagyomány*nak ez kezdettől fogva állandó tanítása, melyet soha a legkisebb véleménykülönbség sem zavart meg.

A *hivő elmének* sem nehéz belátni, hogy az áldozópapságnak a jelen üdvrendben szentségi jellegűnek kell lennie. A papi tevékenység, a hivatásos közvetítés Isten és ember között, elsősorban áldozat bemutatása által, már az ószövetségben külön kiválasztott nemzetségnek volt föntartva, mely külön szertartással kapott fölavatást és készültséget.² Mennyivel inkább szükséges ez a kiválasztás és természetfölötti fölkészítés az újszövetségben, hol a papnak súlyos, felelős megbízása van Krisztus valóságos testének bemutatására és titokzatos testének kiépítésére. Ennek a közvetítőnek *πρεσβύτερος*-nak, «öreg»-nek kell lennie, nem korban, hanem természetfölötti érettség tekintetében: aki élő meggyőződéssel és átéltséggel hordja magában az örökkévalóság gondolatait,³ és mint igazi pneumatophoros a lélekszentelő evangéliumi életrend minden föladatának megfelel.⁴

3. A **püspökség az áldozópapságnál magasabb és tőle valósággal különböző szentség jellegű rend.**

Hogy a püspökség **magasabb rend** az áldozópapságnál, tagadták Aërius (360 k.), Marsilius Patavinus († 1343), majd Hus és Wiclif,⁵ s végül az újítók; velük szemben a trentói zsinat a tétel szavaival ünnepélyesen döntött.⁶

Bizonyítás. Az *újszövetségi* nyelvhasználatból magából nem lehet következtetni, mert az eleinte még nem volt rögzítve ([275. lap](#)); de a dolog felől a Szentírás nem hagy kétségben: *a)* A püspök az ószövetségi főpap utódja; az pedig avatásban és hivatásban fölötte áll az egész levításágnak és ároni papságnak. *b)* Az apostolok áldozópapokat illetve prezbitereket rendeltek; azonban a legfőbb rendelkezési hatalmat maguknak tartották fönn, pl. a bérmlást, a legfőbb kormányzati tényeket. Szent Pál pasztorális levelei egy püspököt mutatnak a község élén, jól körülírt legfőbb kormányzati és rendelkezési hatáskörrel; nevezetesen az ő dolga volt a kézföltevés. Valószínűleg ilyen a Szent Jánosnál szereplő Diotrephes is,⁷ és az Apokalipszis

¹ Trid. 23 c. 3; c. 2 Denz 963 962.

² Ex 28,40 29 Lev 8.

³ Ps 76,5 Ecl 3,11.

⁴ Heb 9,14.

⁵ Denz 675.

⁶ Trid. 23 c. 7 Denz 967.

⁷ 3 Jn.

hét angyala, akiknek a bevezetés hét levele szól.¹ Ezt megerősíti a legősibb *hagyomány* tanítása is. A Didache, Hermas és Clemens Romanus még az apostoli idők bizonytalan terminológiáját mutatják; azonban kortársuk Ignác² már a legteljesebb határozottsággal és világossággal beszél: «Buzdítlak benneteket, törekedjetez mindent Isten egyetértésében elintézni, miközben előljárt a püspök Isten helyett, és az áldozópapok az apostoli tanács helyett, és az én kedves diákonusaim Jézus Krisztus szeretetszolgálatával vannak megbízva». A későbbiek sűrűn tanúsítják, hogy a püspök papokat szentel és bérmál, amit a közönséges áldozópap nem tehet. Aëriust pedig egyértelműleg eretnekként elutasították.³

Szent Jeromos ismert kifakadásai,⁴ melyekkel az áldozópapot a püspökkel egy rangba látszik helyezni, a kijelentéseket kiváltó alkalomban lelik magyarázatukat: sok diákonus az áldozópapokkal egyenlő rangra törekedett, sőt itt-ott nagyobb tekintélyben állt mint az áldozópapok. Erre ő indítatva érezte magát, hogy temperamentumának egész hevével a fenyegetett áldozópapi méltóságnak védelmére keljen; sarkalta a jeruzsálemi püspök elleni animozitás is, hogy az áldozópapot szinte a püspök magaslatára emelje föl. Ebből az átmeneti hangulatból fakadó nyilatkozatait ezért hozzá kell mérni higgadt kijelentéseihez.⁵ Sőt a fönt érintett levélben is azt mondja: «Mit csinál a püspök, a szentelést kivéve, amit az áldozópap is meg nem csinálhat?» És: «Vegyék eszükbe a püspökök, hogy *inkább* szokás alapján, mint az Úr rendelkezése értelmében állnak az áldozópapok fölött». Ezzel érdemben, sőt kifejezetten is el van ismerve a püspöknek lényegi felsőbbisége.

A *hivő elme* belátja, hogy ennek így kell lennie. Ha minden áldozópapnak a püspökkel egyenlő hatalma volna, nevezetesen, ha neki volna hatalma papokat szentelni, ez rövid idő alatt a legteljesebb anarchiára vezetne az Egyházban. Az ideigvaló javakat gondozó társadalomban az ilyen anarchia következményei hamarabb jelentkeznek, és hatékonyabban ráutalják az embereket a szervezés szükségességére. A természetfölötti társaságban ellenben az efféle bajok nem jelentkeznek oly gyorsan és kézzelfoghatóan; tehát minél nagyobb hely van itt hagyva a szabadságnak, annál tágabb tér nyílik a szabadosságnak és önkénynek. Annál inkább, mert a nyilvános élet irányítói hamar kísértésbe esnek a maguk ízlését és álláspontját erőszakkal is érvényesíteni. Ezért ha minden papnak volna módja más papokat szentelni, engedetlenségek, skizmák stb. napirenden volnának. Tehát az Egyháznak társadalmi rendezettsége is megkívánja, hogy szervezete a püspökben középpontot, gerincet és szabályozót kapjon.

A püspöki méltóság az áldozópapsággal szemben **külön hierarchiai jelleget ad** és nemcsak a papságnak egy kiegészítő mozzanata. Ezt a tételt, mint *valószínűbbet* állítjuk az újabb hittudósok túlnyomó többségével a skolasztikusoknak csaknem egyhangú nézetével szemben, mely szerint a püspökség a papirendnek csak kiegészítő mozzanata, külön jelleget nem ad, és így tőle nem is különbözik teljes valóságában (*non adaequate distinctus*). Ennek a régi fölfogásnak az újak közül elsőbbséget adnak Gutberlet, Sasse, Billot, Diekamp; Schanz nem foglal állást.

Bizonyítás. 1. *A régi fölfogás érveinek* nincs igazi bizonyító erejük: a) A püspök *nem kap új hatalmat az Oltáriszentségre nézve*, tehát nem kap új jelleget sem. *Felelet.* A skolasztikának beállítása (a hét rendnek, melyek mind szentség jellegűek, szentségi egységét megóvjá az Oltáriszentséghez való vonatkozásuk) erőltetett, és nem elég széles alap ahhoz, hogy hordozza a keresztény papság egész eszmei tartalmát és teológiáját. Ez kitűnik abból a tarthatatlan következményből is, hogy az alsóbb rendeket szentség jellegűeknek kell

¹ Ap 2 3.

² *Ignat. Magn* 6, 1; cf. *Tral* 3 Smyrn 8 *Phil* 4 Eph 2.

³ *Epiphan. Haer.* III 75, 3.

⁴ *Hieron. Epist.* 146, 1; in *Tit* 1, 5.

⁵ *Hieron. Script. Ecl.* II 15 17; *Dial. c. Lucifer.* 6.

minősítenie. De ha igaz volna is, hogy egy-egy egyházrendi fokozat külön jellegét megalapozza az Oltáriszentséghez való egy-egy új vonatkozás, tagadnunk kellene a püspökségre vonatkozó következményt. A püspöknek igenis van, még pedig igen jelentős hatalma az Oltáriszentség körül, amennyiben ő szenteli ennek a szentségnek készítőit; nagyobb hatalma van annak, aki a gyümölcstermő fát alkotja, mint aki csak gyümölcsét tudja adni! Ha pedig erre azzal vágnának vissza: «Nincs és nem lehet nagyobb hatalom, mint Jézus Krisztus testét konszekrálni», azt kell felelni: a misztikus és a reális Krisztus körüli hatalmat nem lehet ilyen értéksorba állítani; és mindig igaz marad, hogy a papszentelés révén a püspöknek sokkal több köze marad az Oltáriszentséghez, mint pl. az exorcistának, akit pedig a skolasztikus nézet külön egyházirend viselőjének ismer el. *b) Csak hét rend van*; ha a püspökség külön rend volna, akkor nyolcat kellene fölsorolni, ami az egyetemes fölfogásnak ellenére van. Felelet. A hét rend korántsem dogma; sőt nem is felel meg szabatosan a tényeknek: a latin Egyház voltaképpen nyolcat ismer (de csak Kornélius pápa óta!); a görög Egyház pedig hétnél kevesebbet. *c) A hét rendet egymástól valósággal el lehet különíteni*: mindegyiket érvényesen lehet föladni az alsóbbak nélkül is; de nem így a püspökséget, mely *áldozópapság nélkül nem adható föl*. Felelet. A föltevés nem egészen biztos (608. lap). Ha igaz is, a szét-nem-választásnak lehet más oka is, mint a teljes önállóság hiánya; tehát ez a szempont sem döntő.

2. *A kinyilatkoztatás forrásai*, különösen a hagyomány már az első időktől kezdve a püspöki méltóságot mindig együtt sorolja föl a diakonátussal és prezbiterátussal, és épügy különbözteti az áldozópapságtól, mint ezt a diakonátustól; ha nem különböznék teljességgel az áldozópapságtól, akkor kéttagú fölsorolásokkal is kellene találkozunk (diákonus és pap). Az ellentétes nézet mai védői ezzel szemben csak Szent Jeromosnak fönt méltatott helyeire tudnak hivatkozni. 3. *Teológiai megfontolás*. A püspök tekintélyben és hatalomban valósággal fölülte áll az áldozópapnak az Isten országában, még pedig nem lényegtelen dolgokban: van kormányzati vagyis igazi joghatósági hatalma, ami az áldozópapnak egyáltalában nincs, és van papszentelő hatalma. Ha már most az egyes alsó rendek közt fönnforgó különbségek elégségesek arra, hogy külön rendekké avassák őket, akkor fokozott mértékben elégségesnek kell lenni ennek a különbségnek; annyival inkább, mert a püspök ezzel a kimagasló hatalmával az egyházi tagozódás élén áll. A szervezeti különbségek ugyanis csak úgy állnak meg szilárdan, ha belső, természetfölötti küldetési és képesítési különbségekben gyökereznek; a lényegesen több jog és hatalom lényegesen különb képesítést kíván; különben nincs gyökeresen eleje véve az Egyházban az egyformásító demokratizmusnak, mely a szervezethez és végelemzésben a termékeny közületi életnek megölője.

A püspökség **szentség jellegű rend**. Ezt mint *valószínűbbet* állítjuk az újabb hittudósok túlnyomó többségével egyetemben a régi skolasztikusok ellenében, kik Altissiodorensis, Durandus, Paludanus és Caietanus kivételével a püspökség szentségi jellegét tagadják.

Bizonyítás. A *Szentírás* még nem tesz külön említést áldozópap- és püspökszentelésről, és ezért ami bizonyítja az egyházirend szentségi jellegét általában, mindenesetre a püspökség szentségi jellegét is bizonyítja; hisz Timóteus és Titus püspökké voltak szentelve. A *hagyomány* is úgy beszél a püspökszentelésről, mint az áldozópap-, illetve diakonusszentelésről. A *teológiai megfontolás* így következtet: A püspök a szentelésben tagadhatatlanul nagy természetfölötti hatalmat kap; a papszentelés által új természetfölötti társadalmi rendet létesít az Egyházban, mely a szentelés erejénél fogva vele szemben alárendeltségben marad; úgy hogy a papszentelés hatalma, mely lényegesen a püspöki méltósághoz van kötve, nem lehet el joghatósági hatalom nélkül (legalább elvben). Már pedig teljes ellentétben volna a jelen üdvekonomiával, hogy Isten ilyen jelentős természetfölötti hatalmat ne szentség útján közöljön, ugyanakkor, mikor a régi skolasztikus fölfogás szerint pl. az ajtónállás tisztét szentség útján közli. Egészen fonákul hangzik, hogy a püspökszentelés

csak szentelmény. Ennek a nézetnek újabb képviselői nem is merik ezt így kimondani, hanem bizonytalan szólammal surrannak el a dolog mellett.¹

Megjegyzés. Jóllehet a püspök, áldozópap és diakonus méltósága külön-külön rend és mindegyik szentség jellegű, az *egyházirend* mégis *csak egy szentség*. Ez mint következmény biztosan foly a hét szentségről szóló dogmából. A teológiai megfontolás ennek okát a következőben látja: Az egyházirend szentsége egy lelki-hatalmi egész, mely egy fokozatban van meg teljes tartalmával, másokban pedig csak részesedés által.² A három szentségi jellegű hierarchiai fok egy központi gondolatot szolgál és épít ki; ez a keresztyén papság gondolata, a hivatásos kegyelmi közvetítés Isten és ember között a misztikus Krisztus kiépítése céljából. Ez tehát közvetlenül és elsősorban lélekgondozás, még pedig az újszövetség áldozatának bemutatása és az áldozat gyümölcseinek közvetítése által, áldozat és szentség útján. Ez az áldozópapnak tevékenysége. A *püspöki* hatalom közvetlenül ennek a papságnak fönntartására irányul. Hogy a püspök és pedig egyedül a püspök van hivatva diakonusokat és papokat szentelni, azt soha senki nem vonta kétségbe az Egyházban. Ezzel bensőleg meg van alapozva másik szerepe: a püspök van hivatva fönntartani és gondjába venni az egyházi kereteket, építeni Krisztus testét az emberiségben, a népek között, a társadalomban, az államokban; amint ő a bérálásnak is rendes kiszolgáltatója, úgy arra van hivatása, hogy a nyilvános életnek is a Krisztus jegyét véssé homlokára. A *diakonus* pedig mint az egyetemes papság hivatásos gyakorlására kiválasztott és természetfölöttileg fölszerelt krisztusi szolgálja arra van hivatva, hogy a két papi rendet szolgálja: a főpapot a kormányzásban, a jogi tevékenységben, az áldozópapot pedig csöndes lélekszentelő tevékenységében a felebaráti szeretet által és az evangélium előkészítése által. Ezt az utóbbi gondolatot idő folytán nagy stílusban átvették a szerzetesrendek; és meg is teheték: az egyetemes papság gondolatát kiépíteni, azaz szeretettel szolgálni az Isten országában, erre mindenkinek van hivatása. A püspök és áldozópap hivatása azonban nem sajtítható ki.

3. Az egyházirend szentségi jele.

Tétel. **Az egyházirend szentségének anyaga a püspök kézföltevése.** *Biztos* és ma majdnem egyetemes nézet. A skolasztikában ezzel szemben viszont majdnem általános volt az a fölfogás, hogy a szentség anyaga az egyházi szerek átnyujtása.

Bizonyítás. a) A *Szentírás* nem ismer más szertartást az egyházirend föladásánál. b) Az *Egyház* a 9. századig sem zsinatokon sem szertartó könyvekben sem a szentatyák irataiban nem említ más szentelő szertartást.³ c) A görög egyháznak ma sincs más szentelő szertartása. d) A trentói atyák⁴ szerint az utolsókenet kiszolgáltatója a püspökök vagy az áldozópapok, kiket ők törvény szerint szenteltek a papság kézföltevése által. Mivel pedig az Egyháznak nincs hatalma változtatást tenni a szentségi jel lényege körül, következik, hogy a kézföltevés az egyházirend szentségi lényegéhez tartozik.

A középkorban ez volt Bonaventura véleménye, mely Morinus és Martène óta, vagyis mióta a hittudomány látóhatára a multban és jelenben kitért, szinte egyetemessé vált. *Van Rossum* bíborosnak és *Verweyennek* kutatásai kétségtelenné teszik, hogy az egyházi szerek átadását a 9. és 10. század folyamán kezdték egyes püspökök, nem hivatalos befolyásra; és ez aztán a latin Egyházban a 14. századig általános szokássá vált, valószínűleg a laikus invesztitura hatása alatt. A skolasztikusok történeti távlatok híján teológiai vizsgálódásaikban az Egyháznak ebből az élő gyakorlatából indultak ki. Sőt kénytelenek voltak vele, mert mind

¹ Cf. *Billot* II⁵ 306.

² *Thom* Suppl. 37, 1 ad 2.

³ Igy pl. *Cypr.* Ep. 68; *Concil Ancy.*; *Const. Apost.* III 10; VIII 4 5; 16–18.

⁴ *Trid.* 14 cp 3 *Denz* 910.

a hét rendet szentség jellegűnek tartották, és a szertartásban nem találtak más közös elemet, mint a szerek átadását. Ezt kellett tehát a szentség anyagának minősíteni, ha nem akarták veszélyeztetni a szentség egységét. A skolasztikus nézet későbbi védői a *Decretum pro Armenis*-nek fönt (594. lap) idézett szövegére hivatkoztak; de láttuk, mi annak a határozatnak dogmatikai jelentősége. Rendkívül tanulságos, hogy a trentói zsinat, jóllehet részvevői jobbra a középkori skolasztika álláspontján voltak, ebben a kérdésben semmit nem definiált; sőt mint láttuk, a mai általánosabb fölfogásnak kedvez.

Azok az *újkori hittudósok, kik nem a mi tételünk álláspontján vannak*, ma már nem merik egész terjedelmében vallani a középkori fölfogást (kivétel Soto, Gregorius de Valentia, Gonet); hanem a legtöbbben arra az álláspontra helyezkednek, hogy mindkettő szükséges, az egyik mint fő (a régibbek szerint fő a szerek átadása, az újabbaknál a kézföltevés), a másik mint kiegészítő mozzanat. Így tanítanak Bellarminus, Lugo, Vasquez, Maldonat, Billuart, Gotti, Berti, Billot, Gutberlet. De ma, úgy tetszik, a fönt vázolt történeti és liturgiai tények világánál a kérdés el van döntve: az Egyház a szentségi jel körül sohasem tulajdonított magának lényegváltoztató hatalmat. Az meg a Szentírás és a hagyomány színe előtt teljesen önkényes föltevés, hogy az Üdvözítő az Egyháznak szabad választást engedett ennek a szentségnek anyaga körül. Igaz, *gyakorlati szempontból* a kérdésnek nincs nagy jelentősége. A szentségek használatánál kötelező tuciorizmus értelmében úgy sem szabad elhagyni a szerek átadását.

A kézfeltétel igen *alkalmas* módon juttatja kifejezésre ennek a szentségnek lényegét: a nép közül való kiválasztást, a felső küldetést, az Isten szolgálatára való végleges lefoglalást. Természetesen a többi szertartás is, nevezetesen a szerek átadása, a kenés (a papnak kezét, a püspöknek fejét kenik föl) fölötte alkalmas a szentség gazdag tartalmának liturgiai kifejtésére, és mind hatásos szentelmény; ezért nem szabad ezeket kevésbe venni, sem elméletben sem gyakorlatban.

Az *egyházirend szentségi formája az az imádság, mely a kézföltevést kíséri*. Ez iránt nem lehet többé kétség, miután a szentségi anyag kérdése az előző tétel értelmében el van intézve. A régi skolasztikusok viszont következetesek voltak, mikor a formát azokban a szavakban keresték, melyek kísérik a szerek átadását. Az Írás csak imádságot említ a kézföltevéssel együtt.

Mínthogy az egyes rendek föladásánál *többféle kézföltevés* szerepel, itt fölmerül az a kérdés, mindegyiknél melyik a szentségi jegyet alkotó kézföltevés, és következésképp mely imádság a szentségi forma a latin szertartásban. *A püspökszentelésnél* először a szentelő és a két segédkező ráteszik kezüket a szentelendőre és imádkoznak: vedd a Szentlelket; azután imádság kíséretében egyedül a szentelő. Mínthogy az első, Szentlélekért könyörgő imádság van Rossum megállapítása értelmében a nyugati egyházban nem régibb a 14. századnál, a keletiben pedig ismeretlen, nem lehet a szentség formája; következésképp nem az első, hanem a második kézföltevés a szentség anyaga. Ha a trentói zsinat szerint¹ ki van közösítve, aki azt állítja, hogy a fölszentelésben nem közöltetik a Szentlélek, és így a püspök hiába mondja: Vedd a Szentlelket, ezzel nem a szentség formáját akarta meghatározni, hanem hatását biztosítani. *Az áldozópap szentelésénél* három kézföltevés szerepel: először a püspök és utána sorban a jelenlevő áldozópapok hallgatagon ráteszik két kezüket a szentelendők fejére; utána a püspök és a papok együtt kiterjesztik jobb kezüket a szentelendők fölé és a püspök imádkozik; végül a kommunió után a püspök ismét ráteszi kezét a szentelendőre ezekkel a szavakkal: Vedd a Szentlelket, akiknek megbocsátod bűneit, meg vannak bocsátva stb. Ez a harmadik nem jöhet szóba, mert akkor a papszentelés már megtörtént; hisz a szentelendők a püspökkel együtt már konszekrááltak; az első egymagában szintén nem lehet a szentségi anyag,

¹ Trid. 23 c. 4 *Denz* 964.

mert nem kíséri forma. Marad tehát a második, vagy kizárólag magában, vagy pedig az elsővel együtt mint liturgiai egész. *A diakonátusnál* csak egy kézföltevés szerepel; itt tehát nem lehet kétség. A nem szentség jellegű rendeknél kézföltevés egyáltalában nem szerepel.

114. §. Az egyházi rend szentségi használata.

Diekamp III § 65 66; *Bartmann* II § 204 205; *Pesch* VII prop. 49–52; *Schanz* § 52 53. – *Thom* Suppl. 36 38 39; *Bonaventura* Brevil. 6, 12; *Billuart* Ordo 3; *Berti* XXXVI 2; *Frassen* Sacr. tr. 3, 3. – *Saltet* Les réordinations 1907; A. *Ludwig* Weibliche Kleriker in der altchristlichen u. frühmittelalterlichen Kirche 1910; F. *Gillmann* Die Lehre der Scholastik vom Spender der Firmung und der Weihe 1920; A. *Kalsbach* Die altkirchliche Einrichtung der Diakonissen 1926.

1. Az egyházi rend szentségi hatásai.

A trentói zsinat szerint «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy a szentelés nem ád Szentleket, és ezért a püspök hiába mondja: Vedd a Szentleket, vagy hogy nem nyom jegyet a lélekbe, és aki egyszer pap volt, ismét laikussá lehet».¹ Az egyházi rend alap gondolata: *szociális szentség Jézus Krisztus titokzatos testének fölépítésére és a kegyelmi közösség különös szolgálatára*. Ennek megfelelően hivatási kegyelmet, természetfölötti meghatalmazást kell adnia; s ép ezért közvetlen és alapvető hatása, mely a többinek mindnek gyökere és jogcíme, a papi jegy: character sacerdotalis.

Hogy az egyházi rend *jegyet nyom a lélekbe*, joggal következtetjük *Szent Pál szavaiból*: «Gerjeszd föl (ἀναζωπύρειν, azaz éleszd föl, mint a hamvadó tüzet lehet és szokás fölszítani) magadban az Isten kegyelmét, mely kezem rádtétele által benned vagyon». Ha ugyanis föl lehet gerjeszteni, éleszteni, soha nem aludhatott ki egészen. A jelen üdvrendben a szentség megismételhetetlenségéből is szabad következtetnünk a jegy létezésére ([376. lap](#)). Már pedig, hogy az egyszer érvényesen szentelt papot nem lehet jellegétől megfosztani, illetve a hívek közé utalni, azt már Római sz. Kelemen tanítja.² Világosan mondja *Szent Ágoston*: «Ha vétség miatt valakit elmozdítanak tisztéből, az Úrnak egyszer kapott szentségéből nem vetkőzik ki; igaz, hogy ítéletre marad az meg benne» (lásd [377. lap](#) is). Ezért az atyák hovahamar párhuzamba állítják a kereszttel, s az eretnekek szenteléseit érvényeseknek tartják.

A görögök az 5. század közepe óta kezdték ugyan *újraszentelni* azokat, akik ariánusoktól, makedoniánusoktól, novaciánusoktól és apollinaristáktól voltak ordinálva; ugyanígy tettek a nyugatiak Galliában és Hispaniában az arianizmusból visszatértekkel. A középkor elején a 11. századig gyakrabban újra szenteltek olyanokat, kik simoniás úton voltak fölszentelve. De mindezekben az esetekben a katolikusok úgy voltak meggyőződve, hogy az előző szentelés érvénytelen volt. Tehát nem a szentségi jegy körül, hanem a szentség vételének vagy kiszolgáltatásának föltételei körül forgott a tévedésük. Pápai nyilatkozatok, mikor simoniás vagy skizmás szenteléseket semmiseknek jelentenek ki, ami gyakori dolog volt a meghasonlások századaiban, azokat csak törvényteleneknek akarják mondani.

Teleologiai mivoltára nézve a papi jegy a férfiúi élethivatásnak végleges lefoglalása Isten országának közvetlen szolgálata számára, és zálog meg jogcím e hivatás számára való természetfölötti fölkészítésre. Ontologiailag pedig természetfölötti alkat, mely a lelket Jézus Krisztus főpapi méltóságához teszi hasonlóvá. Mivel jegyet csak szentség ád, világos, hogy az alsóbb rendek nem közölnek jegyet; s minthogy az egyházi rend egy szentség, következik, hogy egy papi jegy van. De mert ennek a szentségnek három egymástól határozottan különböző foka van, a papi jegynek is három fokozata van. És így biztos, hogy a papszentelés

¹ Trid. 23 c. 4 cf. c. 1.

² *Clemens Rom.* 44 45. *August.* Bon. coniug. 24.

hozzáad valamit a diakonusszenteléshez, hasonlóképp a püspöki az áldozópapéhoz. Hogy ez a hozzáadás egyszerű egymásmellé helyezés-e, vagy pedig minden következő jegy az előzőt szervesen fölveszi a maga magasabb organizmusába, olyanformán, mint az aristotelesi lélektanban az ember-embrióban az állati lélek a tenyésztőt, az emberi az állatit: azon fordul, vajjon föladható-e minden következő fok az előzők nélkül (608. lap).

A papi jegy felőleli és ontológiailag hordozza az egyházirend szentségének *többi hatásait*.

a) Közvetlenül a jegyből foly a *papi hatalom*, vagyis mint láttuk, a diakónusnál az egyetemes papság hivatásos gyakorlása, az áldozópapnál a lelkek kegyelmi gondozása áldozat és szentség útján, a püspöknél Krisztus titokzatos testének építése új jogrendi alkotás (a papi rend kreálása) által. b) A *megszentelő kegyelem*, még pedig a második kegyelem; hisz élők szentségével van itt dolgunk. Az apostolok is már jól megnézték, kikre teszik rá kezüket. c) *Szentségi kegyelem*, vagyis a megszentelő kegyelemnek olyan modalitása, mely jogcím és forrás a papi hivatás súlyos köteleiségeivel arányos kegyelmekre.

2. Az egyházirend szentségének kiszolgáltatója.

Tétel. Az egyházirend szentségének kizárólagos kiszolgáltatója a püspök. Hittétel. A trentói zsinat szerint «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy a püspöknek nincs hatalma bérmálni és szentelni, vagy pedig, hogy ez a hatalom közös az áldozópapokkal».¹

Bizonyítás. A *Szentírás* ezt eléggé jelzi azzal, hogy a szentelést csak az apostoloknak vagy azok utódainak tulajdonítja. Timóteust maga Pál szentelte.² Mikor az Apostol föl hívja Timóteust, hogy ne hanyagolja el azt a kegyelmet, mely adatott neki a «prezbitérium» kézföltevésével,³ az áldozópapoknak ezt a közreműködését segédkezésnek és tanuzásnak minősíti, mint az mindmáig megvan az áldozópapok szentelésénél. Valószínű, hogy Títust is Pál szentelte⁴; Titus és Timóteus aztán másokat szenteltek.⁵ Jóllehet a *régi Egyház* a püspökválasztásnál a népek is engedett szerepet,⁶ a püspök- és papszentelést magát mindig a püspök kizárólagos jogának vallotta,⁷ amint kitűnik az atyáknak különösen Aëriussal szemben való egyöntetű állásfoglalásából.

A *teológiai megokolás* az Egyház isteni szervezetének alapgondolatában van. A papság arra van küldve, hogy Jézus Krisztus művét folytassa és valósítsa az emberek között. Illő, hogy erre közvetlenül Krisztus teljes hatalmú helyettese küldje őket, annyival inkább, mert különben vége szakad az egyházi fegyelemnek, és állandóan veszélyeztetve van az Egyháznak szervezet jellegű működése. A püspöknek kizárólagos papszentelő hatalma az Egyház egységének kiváló biztosítója, és egyúttal a hívők és papság szerves egységének és együttműködésének is kiváló szerve. Az Egyházban *minden papi nemzedék a népből toborzódik*; kasztot nem alkothat, hanem minden nemzedékében mint az istenes nép szellemi elsőszülötte a püspöktől születik természetfölötti hivatására: nem a testi származás, a természeti születés előjogán, hanem kegyelmi kiválasztás által. Második nemzedékében el nem távolodhatik püspökétől és a néptől, hanem minden nemzedékében újra a hívő népből születik test szerint, és a püspök elé kerül természetfölötti újjászületésre. Így az Egyházban

¹ Trid. 23 c. 7 Denz 967; cf. Later. IV. Denz 430.

² 2 Tim 1,6.

³ 1 Tim 4,14.

⁴ Tit 1,5.

⁵ Cf. 1 Tim 5,22; cf. 1 Tim 3,1–13 Tit 1,5–9.

⁶ *Cypr. Ep.* 67, 5.

⁷ Így már Nicen. c. 16; *Const. Apostol.* VIII 28 46; *Epiphani.* Haer. 75, 4, aki igen erélyesen foglal állást Aërius ellen; *Hieron.* Epist. 146 ad evang.; *Athanas.* Apol. c. Ar. 12. Atanáz meg volt vádolva, hogy egy Ischyra nevű papnak kelyhét összetörte; teljes eredménnyel azzal védekezett, hogy Ischyra nem volt pap, mert közösleges áldozópap szentelte őt. *Chrysost.* in 1 Tim hom. 11.

minden papi nemzedék közvetlenül a főpapi családból (a püspöktől) származik természetfölötti úton, mint az ároni papság természeti úton Áron családjából származott.

Az érvényes szenteléshez természetesen szükséges a megfelelő szándék. Ennek hiánya miatt érvénytelenek az anglikán szentelések. De nem szükséges a szentelőnek hite és szentsége; úgy hogy eretnekek és szakadárok szentelése is érvényes. Ezt vallotta már a niceai zsinat, és így tanítanak az atyák és teológusok.¹ Az *újrászentelők* erre nem vetettek eléggé ügyet. Meg kell engedni, hogy ebben a kérdésben utóbb egyes hittudósok és püspökök is téves nézeteknek hódoltak²; igaz, ebből sokat megmagyaráz egy hányatott kornak magasan lobogó pártszenvédelye, mely nem egyszer más eszközök híján az újrászentelésben is fegyvert kovácsolt a maga álláspontja számára.

*A szentelés megengedettségéhez szükséges, hogy a szentelő a szentelendőnek tulajdon püspöke legyen*³; hogy a püspökszentelésnél *három püspök* legyen jelen. Már a niceai zsinat megkívánja, hogy lehetőség szerint legyenek jelen a tartomány összes püspökei, de legalább háromnak kell lennie.⁴ De a három püspök nem szükséges a szentség érvényességéhez; mert egyrészt az egyházi rendszabások ezt nem kívánják meg mindig és mindenütt; néha csak kettőről van szó⁵; és a pápák nem egyszer általánosabb fölmentést is adtak a hármasszám alól, mint pl. Nagy sz. Gergely Ágostonnak, az angolok térítőjének.⁶ Nincs szentség, melynek érvényes kiszolgáltatásához több kiszolgáltató kellene. Ha hárman vannak a püspökszentelésnél, Vasquez szerint mind a három szentségkiszolgáltató. Ma azonban általánosabb az a vélemény, hogy csak a konszekráló püspök a szentségkiszolgáltató, a másik kettő segéd és tanu; jelenlétük és segédkezésük jelzi, hogy a püspök, aki az első hierarchiai vonalba kerül, azért nem áll majd magára a súlyos föladataival, és nem is lesz kényúr, hanem testvérként beleilleszkedik a püspökök apostoli testületébe. Ez az általánosabb és valószínűbb nézet⁷ a szertartó könyvek szövegeire és a fent jelzett hagyományi tényekre támaszkodik, különösen Szent Gergely fölmentésére.

Áldozópapot a pápa delegálhat a nem szentség jellegű rendek kiszolgáltatására. Hisz ezek szentelmények; és a szentelmények kiszolgáltatásának föltételeit maga az Egyház szabja meg. S valóban már Gelázius pápa tanu rá, hogy áldozópapok is kaptak ilyen hatalmat.⁸ Ha csak magát a dolgot nézzük, a püspök is küldhetne ki áldozópapot az alsóbb rendek föladására; a teteles jogi fejlődés a pápának tartotta fenn,⁹ aki a szubdiakonátusra nézve nem igen adja meg, amióta az a nagyobb rendek között foglal helyet.¹⁰ Egészen különös véleményt képviselt Huguccio († 1210): mindenki föladhathja az övénel alacsonyabb rendeket és ezenfölül a magáét.

Áldozópapot nem lehet szentség jellegű rend kiszolgáltatására kiküldeni. Ez következik abból a dogmából, hogy ennek a szentségnek egyedüli kiszolgáltatója a püspök. *Morinus* azonban Aureolus nyomán állítja a lehetőségét, és a következő tényekre hivatkozik: a) Nagy sz. Leonak egy levelére,¹¹ mely ilyenfélét állít. Ez a hely azonban homályos, és esetleg olyan papokról szól, akik törvény ellenére, de mégis érvényesen voltak püspökökké szentelve. b) A chorepiscopusok is szenteltek diákonusokat. Ma azonban bizonyos, hogy ezek a vidéki

¹ Nicaen. c. 18; *August. Ep. Parm.* II 13, 28 30. *Thom Suppl.* 38, 2; 2II 39, 3.

² III. Sergius pápának ebben a kérdésben tanúsított magatartására nézve lásd *Pesch VII*³ 329 kk.

³ Nicaen. c. 16; *Trid.* 23 cp 8 ref.; *CIC* 955.

⁴ *CIC* 954.

⁵ Cf. *Can. apost.* 1; *Const. Apost.* VIII 27.

⁶ *Gregor. M. Epist.* XI 64 (M 70, 1191).

⁷ Cf. *Benedict. XIV. Syn. dioeces.* XIII 13, 4.

⁸ *Gelas. Ep.* 14, 6; 9, 6; Nicaen. II. c. 14; *Trid.* 23 cp 10; *CIC* 951.

⁹ *Gregor. IX. Decr.* 1. 3, tit. 40, c. 9.

¹⁰ Cf. *Trid.* 23 cp 10 ref.

¹¹ *Leo M. Ep.* 167, 1.

püspökök jobbára fölszentelt püspökök voltak. c) IX. Bonifác 1400-ban Sacrae religionis kezdetű bullájában a londoni egyházmegye területén levő Szent Osytha ágostonos monostor apátjának engedélyt adott, hogy szerzeteseit diakonusokká és prezbiterékké szentelhesse. A londoni püspök óvására az engedélyt 1403-ban visszavonta, azonban a szenteléseket magukat érvényeseknek jelentette ki. Hasonlóképpen VIII. Ince 1489-ben Exposuit kezdetű bullájában bizonyos *ciszterci apátok*nak kiváltságot adott diakonusok szentelésére. Ennek a sokat vitatott utóbbi bullának a hitelességét némelyek kétségbevonják; de elegendő ok nélkül; hisz azok az apátok még a 17. században is akadálytalanul éltek kiváltságukkal. Tehát vagy azt kell mondani több újabb teologussal (Diekamp): Ezekből a történeti tényekből a joghatósági lehetőségre kell következtetni, aminek azonban nem csekély dogmatikai nehézségek állják útját. Vagy Pesch-vel arra az álláspontra kell helyezkedni: «egy pápai ténykedés még nem alkot törvényt vagy épenséggel dogmát».¹

3. Az egyházirend szentségének fölvevője.

Tétel. Az egyházirend szentségét csak megkeresztelt férfi veheti föl érvényesen.

Biztos. A *keresztség* a többi szentség kapuja; nem is volna rendjén, hogy valaki a krisztusi papság méltóságára emelkedjék, aki még az egyetemes krisztusi papságnak sem részese. Jelentősebb, hogy ez az *egyetlen újszövetségi szentség, melyből a nők ki vannak zárva.* Ez a kinyilatkoztatott vallásnak sajátossága szemben a természeti vallásokkal, melyek a nőket nemcsak odaengedik a papsághoz, hanem akárhányszor elsőbbségben részesítik.

Az *Írás* etekintetben nem hagy semmi kétséget. Az ószövetségben Levi törzséből csak a férfiak voltak a levitikus szolgálatra rendelve, és a szentély körül nem volt Isten rendelte meghatalmazása és tiszte semmiféle nőnek, ha még oly kiváló születési vagy szellemi vagy akár kegyelmi jogcím látszott is mellette szólni (Mózes testvére, a próféta). Az újszövetség nem kevésbé határozott: «Az asszonyok az Egyházban hallgassanak, mert nem szabad nekik szólniok; hanem legyenek engedelmesek».² Ezt a rendelkezést többször energikusan megismétli és megokolja³ az a Pál, ki egyébként a Krisztusban való keresztény szabadságnak és egyenlőségnek lángoló szavú védője. A *hagyomány* szava nem kevésbé határozott: A legszentebb nők sem kaptak soha szent meghatalmazásokat az Egyházban, nevezetesen papi tiszte és tevékenységeket; és a montanisták és kolliridiánusok ilyirányú törekvései a legélesebb ellenkezést váltották ki.⁴ Nem mond ennek ellen némely régibb és újabb egyházéleti tény, nevezetesen a diakonisszák intézménye.

A *diakonisszák*nak, kik a régi egyházban oly dicséretes szerepet vittek,⁵ tisztük volt a női hitjelölteket előkészíteni, a keresztelelnél segédkezni (mikor még teljes alámerítéssel és az egész testnek a katechumenek olajával való megkenése által szolgáltatták), a templom női oldalán fölügyelni az istentisztelet alatt, az özvegyekkel együtt segédkezni a szegények gondozásában.⁶ Az ő avatásuk szintén kézföltevéssel történt; ezzel azonban nem kaptak hatalmat a misztikus Krisztus fölött, hanem csak a krisztusi szeretetszolgálatra való küldetést.⁷ A pepuziánusok eretnek gyakorlata ellen (kik nőket szenteltek papokká) és szórványos katolikus visszaélések ellen az atyák és zsinatok erélyesen állást foglaltak.⁸ A régi egyházban gyakrabban említett *presbytera*-k és *episcopa*-k áldozópapoknak illetve

¹ Pesch VII³ 303.

² 1 Cor 14,34; 1 Tim 2,12.

³ 1 Cor 11,3–10 14,34. 1 Tim 2,11–8 Eph 5,22.

⁴ Tertul. Bapt. 1; Praescr. 41; Vel. Virgin. 9; Epiphan. Haer. 79, 2.

⁵ Rom 16,1–2.

⁶ 1 Tim 5,9.

⁷ Ezt tanusítják a Const. Apost. III 16; VIII 28, 6; Epiphan. Haer. 79, 3.

⁸ Epiphan. Haer. 79, 3 Concil. Laod. c. 44; Nimes (394) c. 2 etc.

püspököknek vagy anyja vagy felesége voltak, különösen azok, kik férjük fölszentelése után a házasság életközösségről lemondtak; olykor a diakonisszák elöljárója viselte ezt a nevet.

Ésszel sem nehéz belátni, hogy *a) a nő kevésbé alkalmas a nyilvános hivatásokra* általában, a papira különösen. Mert gondolkodása és törekvése természetből fogva nem szívesen megy túl a család és a közelállók körén; a személyes odaadás és a közvetlen személyes érdeklődés körében tud igen nagyot tenni és óriási áldozatokat hozni, de az elvontabb, általánosabb jellegű feladatok iránt alig tud mélyebb és állandóbb érdeklődést és megfelelő szellemi erő kifejtést ápolni, és főként nem tud szubjektívizmusából, érzelmi és érdekei köréből fölemelkedni annak az objektívizmusnak fönntartás nélküli következetes képviselőjére, mely a katolikum lényegét teszi. A katolikus papi hivatás az Egyház feladatai iránt föltétlen odaadást, a felsőbbiségek iránt tiszta, fegyelmes engedelmisséget követel; a különféle szellemi és társadalmi irányokkal, jelenségekkel és emberekkel szemben megvesztegethetetlen tárgyilagosságot kíván, mely szét tudja választani a dolgokat és személyeket, és mindent higgadtan hozzá tud mérni a kinyilatkoztatás örök értékeihez. A nő szubjektívizmusa, mindenben a személyes vonatkozásokat kereső és ápoló, a konkrét kicsinyességekbe kapaszkodó érzelmessége ezeknek a feladatoknak bajosan tud megfelelni. A nő rendeltetésénél fogva inkább az emberiség természeti mozzanatát képviseli; a férfi inkább a személyit. Innen van, hogy a természetimádásban megrekedt pogányság a nőben látja a maga vallásosságának megfelelő papot. A három személyű egy Isten közösségébe fokozatosan fölvezető kereszténységnek azonban a férfit kellett papságra küldeni, aki a krisztusi kegyelem erejével a nőt is kivezeti a természet kötöttségéből az Isten gyermekeinek személyes szabadságára. Csak az itt kérdésbe jövő bonyolult pszichikai vonatkozások nem ismerése sugallhatta azt az aggodalmat, hogy a férfi-pap nem tud kellően behelyezkedni a női lélek különleges állapotaiba és szükségleteibe; hogy azt nők jobban tehetik, és így legalább a nőknek jobb lelkipásztorai lehetnének. Erre rácsafol nemcsak az Egyháznak páratlan sikerekkel megkoronázott immár közel kétezer éves szentelt hagyománya, hanem a mélyebb emberismerő és őszintébb nők és férfiak egybehangzó tanúsága is.

b) A nők lelki alkatuknál fogva támaszt keresnek a családban, a férfiúban, és nem alkalmasak a katolikus papnak magányos életére. Fiziológiai lekööttségüknél fogva a lelki gondozás mindig teljes szellemi jelenlétet kívánó súlyos feladatainak fizikailag is nehezen tudnának megfelelni. A kegyelem erejével azonban ki tudnak emelkedni a támaszkodás és kötöttség kötelékeiből. Amennyivel ez több áldozatot kíván tőlük, annál nagyobb aztán az érdemük, és annál alkalmasabbakká és hivatottabbakká teszi őket arra, hogy nagy stílusban megvalósítsák a természetükben megalapozott segédkezést és gondozást, melyre őket különösen képesíti természetük mozgékonyasága, leleményességük, az okoskodó ész gáncsvetési előtt meg nem hátráló szívós akaratuk. Ezért küldte őket az Egyház mint diakonisszákat Krisztus titokzatos testének szeretetszolgálatára és ezért szervezte meg nagy arányokban ezt a gondozó szeretetszolgálatot a női szerzetekben.

A kisebb rendektől az isteni rendelkezés nem tiltja el a nőket; a most tárgyalt teológiai megfontolás sem vonatkozik ide; és ezért teológiailag nincs nehézség benne, hogy valaki a diakonisszákat némely újabb, történeti kutatásoknak élő hittudóssal a klérushoz tartozóknak minősítse (bár erre úgy látszik, nincs alapos történeti ok). Csak az nem egészen természetes és észszerű, hogy a kisebb rendek, a hierarchiás magasabb rendeknek természetes lépcsőfokai valakinek hozzáférhetőek legyenek, aki a természetes tetőfokot sohasem érheti el.

Az egyházi rend érvényes fölvételéhez szükséges még a *megfelelő szándék*, mely azonban *lehet interpretatív*. Ezért az eszköz használatától állandóan megfosztottak és a kisdedek is érvényesen szentelhetőek (bár ez súlyosan tilos). Az ilyen kisded korokban fölszenteltek

fölnőtt korokban nem lehet a papság terheire kötelezni; és így a papi hatalom tényleges gyakorlata az ő hozzájárulásuktól van függővé téve.¹

A megengedett szenteléshez a dolog természeténél fogva szükséges a megfelelő életkor, tudomány és életszentség, egyházi büntetésektől, cenzúráktól és szabálytalanságoktól való mentesség, szentelési jogcím (titulus), a megfelelő közök megtartása az egyes fokozatok között, melyekről mindről az egyházjog rendelkezik.² Továbbá szerepel itt két olyan követelmény, melyeknek dogmatikai jelentőségük is van: a bérmálás jegye és a rendek egymásutánjának megtartása átugrások elkerülésével. A bérmálás jegye nem szükséges a szentség érvényességéhez; ahhoz elég a keresztségi jegy; általa a lélek szervezetileg be van iktatva a Krisztus titokzatos testébe, s megvan az alapvető képessége, hogy ennek a testnek építésében hivatásos szerepet kapjon. Rendjén van azonban, hogy az vállalkozék a legnehezebb élethivatásra, aki a krisztusi életharcra természetfölöttileg meg van erősítve.

A nem ugrásszerű szentelés követelményére nézve (ordinatio non per saltus) bizonyos, hogy a hierarchiai rendek érvényes fölveteléhez nem szükséges az alsóbbak fölvétele. Hisz ezek az Egyház rendelkezése értelmében idő folytán jöttek; tehát volt idő, mikor ilyen előfokok nélkül szenteltek diakonusokat stb. Továbbá érvényesen szentelhető áldozópappá, aki még nem volt diakonus. Ezt egyetemesen tanítják a hittudósok azzal a teológiai megokolással, hogy a diakonátus nem közöl új lelki hatalmat, csak az egyetemes papság kötelezettségeit teszi külön élethivatássá. Azonban az érvényes püspökszenteléshez a többségi vélemény szerint szükséges az áldozópapság mint előfok. Ezt a nézetet a régiek főként azzal okolták meg, hogy a püspökség az áldozópapsággal szemben nem különálló és szentségjellegű rend; az újabbak azt hangsúlyozzák, hogy a püspökszentelés nem közöl áldozatbemutató hatalmat, ami mégis a papság legfőbb kiválósága.

A kisebbségi vélemény, melynek fő képviselői Bosco, Mabillon, Martène, azt tartja, hogy egy szenteléssel is lehet közölni az egyházirend egész tartalmát, és ez a szertartás a püspökszentelés. Ez a nézet *nincs valószínűség híján*: a) Timóteus, Titus, Pál és Barnabás a Szentírás tanúsága szerint egy szenteléssel szentelődtek, és pedig valószínűleg mindjárt püspökké. b) Mabillon és Martène a történetből és régi szertartáskönyvekből számos esetet említenek, mikor valaki laikusból lett püspökké, és szentelése leírásánál nincs szó áldozópapság föladásáról, ott sem, ahol azt el lehetne várni. Tehát ebből lehet azt következtetni, hogy sokszor egy szertartással szenteltek püspököket. c) Az egyházirend egy szentség. Ez hittétel. Ebből logikusan következik, hogy egy jellel is kell föladhatónak lennie. És ha a püspökség szentség jellegű, amint azt ma a tekintélyes többség vallja, nincs ok ellenezni azt a tanítást, hogy a püspökszentelés mint az egyházirend legmagasabb fokának föladása a papság teljes tartalmát is tudja adni. Ez tételes rendelkezésnél fogva gyakorlatilag szigorúan tilos; sőt minthogy a kisebbségi vélemény kisebb fokban valószínű mint az ellenkezője, elméletileg is kétes.

¹ Thom Suppl 39, 2; *Benedict. XIV.* Inter sollicitas n. 20 (a. 1745).

² CIC 968 kk.